

ПАРТНЕРСТВО ПОРОДИЦЕ И ШКОЛЕ

Нина Нинковић*

Стручни рад   doi: 10.7251/NSK1701063N   UDK 37.064:159.923.5-057.974   COBISS.RS-ID 6465048

Резиме

Комплексно питање односа породице и школе у раду се сагледава са становишта развијања партнерске сарадње и укључивања родитеља у рад школе. Ријеч је о питању од посебног значаја за васпитање и образовање које је фокусирала и школска пракса. С обзиром да је сарадња с породицом незаобилазан сегмент рада сваког наставника, неопходно је континуирано развијање комуникацијских и других вјештина како би се поменута сарадња унаприједила и како би одражавала што више елемената партнерске сарадње. Примијењена улога школе и положаја дјетета у њој ус-

ловљавају и промјену односа школе и породице, те неопходност укључивања родитеља у рад школе. Када се родитељи укључе у рад школе свога дјетета долази до формирања једног новог партнерства. Уколико желимо да оно буде успјешно, потребно је да га заснивамо/темељимо на идентификовању међусобних очекивања, као и дефинисању заједничких интереса и циљева, подручја заједничког учешћа и рада, као и да га градимо развијањем квалитета међусобних односа кроз изградњу повјерења, разумијевања и узајамне подршке.

Кључне ријечи: *партнерска сарадња, укључивање родитеља у рад школе.*

* Нина Нинковић је доктор педагошких наука, а запослена је у Републичком педагошком заводу Републике Српске.
E-mail: nina.ninkovic@rpz-rs.org

Увод

Неопходност сарадње породице и школе наглашава, како педагошка теорија, тако и школска пракса и не доводе је у питање ни просвјетна, нити остала јавност. Очекивано је да ово питање има велику пажњу породице, уже и шире. О његовој актуелности свједочи и податак да га просвјетни радници наводе међу пет најактуелнијих тема за стручно усавршавање.

Иако је сарадња породице и школе већ устаљена синтагма и термин познат педагошкој науци, као и наставној и школској пракси, данас се све чешће чује и користи синтагма партнерство породице и школе или партнерство с породицом. Партнерство је шири и обухватнији појам који укључује и сарадњу, али и заједничко планирање и евалуирање сарадње (Booth i Ainscow, 2008). Партнерство подразумева и подјелу одговорности, уважавање, договарање, сарадњу без наметања и прописивања обавеза и одговорности, што наглашава и Рангелов-Јусовић (2007).

Није непознато да васпитање и учење не почињу доласком дјетета у школу. Родитељи, односно породица је први, примарни учитељ и васпитач дјетета. Породица утиче на систем вриједности дјетета, његове ставове, навике, понашање. Осим уже породице (мајка, отац, браћа и сестре) на дјецу утиче и шира породица, као и друге одрасле особе. Оно што је дијете на-

учило у породици је основа за даљи процес васпитања и образовања. (Станојловић, 1999) Тако да је школа, односно наставник, само један од оних који се старају о процесу учења и васпитања дјетета, иако на другачији, плански и организован начин. Од сарадње школе и породице умногоме зависи успјешност развоја и образовања дјетета, развој његовог идентитета и слично. Свима је циљ исти, тачније тежимо томе да буде исти. А то је, обезбиједити што боље и адекватније услове за дјецу, како би свако дијете доживјело успјех и достигло свој максимум.

У циљу обезбјеђивања таквих услова неопходна је стална комуникација између школе и породице, како би се изградио однос узајамног разумијевања и подршке, партнерски однос, у ком су обје стране равноправне, са заједничким учешћем у многим сегментима рада и дјеловања, али и са заједничком одговорношћу. У дјелотворном партнерском односу, породица, посебно родитељи, активно учествују у васпитању и образовању дјетета, у различитим активностима у учионици и ван ње. Помажу у фази планирања и припреме рада, писању извјештаја, као и у фази реализације. Посебно је значајан њихов ангажман у учионици, гдје могу дати допринос као добровољци из различитих области или једноставно могу да буду посматрачи. Друга одрасла особа у учионици наставнику може много олакшати рад са дјецом. Такође, чланови

породице могу учествовати у изради или набавци дидактичког материјала, одређених предмета, фарбању, поправци, уређењу и слично.

Када се родитељи укључују у рад школе, почиње формирање новог партнерства са наставницима, члановима стручне службе школе, административним особљем, као и са другим родитељима. За родитеље је то нов начин рада са школом, као што је и за многе наставнике и школе, такође, нови начин рада са родитељима. Да би било успјешно, овакво партнерство треба да се гради на одређеним односима и поступцима (Рангелов-Јусовић, 2007).

Шта је партнерство

С обзиром да је сарадња с породицом, незаобилазна активност сваког наставника, наставници су и одговорни за успостављање и одржавање те сарадње, те разноврсност начина и облика исте (Мандић, 1980). Да би сарадња између партнера била ефикасна и обезбиједила обострано задовољство, потребно је да буде планирана, заснована на потребама партнера и циљевима које они желе постићи.

Како наводи Рангелов-Јусовић (2007), *партнерска сарадња се планира*, систематски гради и развија. Што значи да не би требала бити спорадична, нити ствар добре воље, неког случајног тренутка или ситуације (посебно не ванредне или ексцесне). Гради се на одређеним односима и поступ-

цима и тог треба да је свјесна, како школа, односно наставник, тако и породица. Да би теорију о партнерству с породицом провели у праксу, наставници морају преузети иницијативу и научити како да појединачно сарађују са сваком породицом, а у интересу дјетета. То је њихова професионална одговорност. Морају развити вјештине позитивне, култури примјерене комуникације за рад с родитељима и другим члановима породице. Породице се међусобно значајно разликују, али све имају једну заједничку карактеристику, с којом ће се већина сложити. Воле своју дјецу и дјеца припадају њима.

Сарадњу између партнера треба *заснивати на испитивању њихових потреба*, што осигурава да је примјерена конкретној и актуелној ситуацији, тачније, конкретној породици. Партнерство не треба градити на претпоставкама о партнерима, њиховим очекивањима и потребама, него на стварним потребама и очекивањима. Слиједи нека од питања која могу помоћи и усмјерити наставнике у промишљању о овој теми.

Да ли сте икада идентификовали и јасно артикулисали међусобна очекивања (очекивања породице од школе, као и очекивања школе од конкретне породице)? – да ли сте разговарали и некада рекли једни другима (у некој формалној ситуацији, на састанку и слично) шта једни од других очекујете? Да ли сте на примјер направили

листу очекивања, шта је то што ви очекујете од родитеља, а шта је то што родитељи очекују од школе, односно наставника? Разговори о овим питањима нам омогућују, не само да дођемо до листе међусобних очекивања, него и да разговарамо о очекивањима, да их јасно артикулишемо, да промишљамо о њима. То је велики корак ка партнерству, који није једноставан као што на први поглед изгледа. Није једноставно, а веома је важно, јасно дефинисати своја очекивања према партнеру. У складу с тим, могуће је организовати радионице на којима ће родитељи и наставник идентификовати и јасно артикулисати међусобна очекивања. Можете се изненадити када сазнате очекивања родитеља од школе, као што можете јасно рећи шта ви (као школа, као одјељењски старјешина, као предметни наставник) очекујете од родитеља.

Да ли су очекивања реална, да ли су усмјерена на дјецу или одрасле? – Једно од питања која такође можемо поставити, односи се на реалност наших међусобних очекивања. Да ли се очекивања односе на дјецу, односно да ли су усмјерена на испуњавање неке одговорности према дјечи (на примјер давање инјекције инсулина дјетету с дијабетесом), или су пак очекивања усмјерена на нас одрасле (на примјер очекујем да ја имам одређене информације, да могу нешто урадити и слично).

Све су ово прилике у којима с родитељима разговарамо о нашој сарадњи, међусобним односима и истовремено градимо партнерство. Настојимо разумјети очекивања партнерске стране и настојимо своја очекивања прилагодити њима, а то није мало. То је нешто што нас чини ближима, што доприноси повећању разумијевања.

Сматрате ли да сте у стању да испуните очекивања партнерске стране? – Када су јасно дефинисана наша међусобна очекивања, онда можемо да размишљамо о томе на које све начине можемо да их испунимо. Можда заиста постоје нека очекивања која партнерска страна није у могућности да испуни. Или их не може испунити увијек, иако су реална. Можда имамо искуство које нас је усмјерило ка том очекивању, али се ситуација промијенила и сада то очекивање нисмо у могућности испунити. Не треба се либити рећи да нисмо сигурни да ли можемо испунити неко очекивање или не, или пак да га не можемо испунити, наравно уз професионалну аргументацију свог става. Мало је таквих ситуација, али постоје. За очекивати је да ћемо наићи на разумијевање и што је најважније, разговараћемо. У разговору можемо заједно пронаћи и начин на који је могуће испунити одређена очекивања, иако је на почетку, можда, изгледало другачије.

Наведена питања ће нас усмјерити да промишљамо о нашим очекивањима и да будемо реалнији у захтјевима.

Истовремено отвориће и могућност за идеје на које све начине можемо испунити очекивања, односно која су то све питања и ситуације у којима можемо и требамо да сарађујемо, да дијелимо одговорности и слично.

Сарадња с партнерима треба да буде заснована и на *постављању циљева које желимо постићи*. Циљеви су уско везани с очекивањима о којима смо претходно говорили, тачније произилазе из међусобних очекивања (Booth i Ainscow, 2008). У складу с тим, пожељно је с породицама разговарати и о циљевима због којих је неопходно да породица и школа сарађују. Зашто школа, односно наставник гради партнерски однос с породицом, те зашто је породица заинтересована за такво партнерство? Није сувишно да наставници покушају дефинисати крај реченице – *Школа, односно наставник гради партнерски однос с породицом како би...* Исту реченици треба понудити и родитељима да је заврше. Ово може да буде врло интересантна радионица за родитеље.

Када би записали све одговоре и анализирали их, највјероватније би закључили да се партнерство школе и породице гради са једним, кључним циљем. А то је, да осигурамо подршку нашој дјечи, подршку за њихове развојне и образовне потребе.

У разговору о циљевима које желимо постићи партнерском сарадњом породице и школе, могу нам помоћи и питања усмјерена на то *шта је уло-*

га професионалца (наставника), а шта је улога родитеља? Разговор о овим питањима је сљедећи корак ка партнерству. При том не треба заборавити да је стварање оптималних услова за подршку дјечијим развојним и образовним потребама у контексту улоге, како школе и наставника као професионалаца, тако и у контексту улоге и одговорности родитеља (Милер, 2001). То нас упућује на закључак да имамо одговорност да радимо на заједничком циљу, али свако из перспективе своје улоге.

Изградња партнерства породице и школе

Родитељи и школа, као партнери, могу да ријеше бројна питања важна за васпитање и образовање и уопште развој дјетета. Могу да ријеше и нека питања која сами, појединачно не би ријешили. Већ смо нагласили да партнерска сарадња укључују обострана „улагања” али и обостране „користи”, а све у интересу дјетета (Трифуновић, 2006).

Сама та чињеница указује на потребу да се разговара о факторима који доприносе успјешном партнерству, којих једнако требају бити свјесни и школа и породица. То су на неки начин и елементи партнерства, чији недостатак умањује партнерство, чини га мање ефикасним. Навешћемо неке елементе партнерства који су гаранција да партнерство постоји и који

нас усмјеравају у правцу у којем партнерску сарадњу с породицом треба развијати и градити, а које су наводили различити аутори који су се бавили питањем унапређења сарадње породице и школе развојем партнерских односа. То су:

- узајамно поштовање вјештина и знања,
- искрена и јасна комуникација,
- разумијевање и емпатија,
- усаглашеност у погледу циљева,
- заједничко планирање и одлучивање,
- отворена и двосмјерна размјена информација,
- приступачност и одговорност,
- заједничка евалуација напретка,
- одсуство етикетирања и окривљивања и друго.

Није могуће говорити о томе да је један од наведених елемената партнерства мање или више важан од другог. Сви су они важни и сви једнако свједоче о развијености партнерске сарадње као и о томе колико је уопште једна сарадња партнерска. Указују нам на чему се партнерство заснива, те самим тим на којим односима и поступцима требамо да га градим. Наведени елементи партнерског односа су и међусобно повезани. Некад произилазе једни из других и није их могуће потпуно одвајати и посматрати изоловано. На примјер, уколико посматрамо или се базирамо на одсуство етикетирања и окривљивања као

једног од елемената партнерства, то значи да у свакој ситуацији требамо преиспитивати своје поступке и процјењивати колико су наше реакције или изјаве усмјерене ка пребацавању кривице на неког другог или на указивање немоћи или пропуста неког другог, односно партнерске стране. О том је немогуће промишљати и говорити без разумијевања партнера, без познавања и уважавања његових вјештина и карактеристика. Или пак, уколико говоримо о заједничком циљу, односно усаглашености у погледу циљева партнера, онда је сасвим очекивано и да заједно евалуирамо остварени резултат и напредак. То је, не само наша професионална, него и партнерска одговорност (Половина, 2007).

О сваком од наведених елемената партнерства могуће је разговарати и пожељно је јасно дефинисати шта се под датим елементом партнерства подразумева. На примјер, не сматрају сви да приступачност и одговорност подразумевају исте ствари, као што се ни не манифестују на исти начин. Зашто не дефинисати с родитељима шта они подразумевају под приступачности и одговорности?! Шта школа подразумева под приступачности и одговорности?! Тако ћемо спознати и међусобна очекивања, а самим тим и да ли ћемо их моћи остварити (о чему смо већ говорили).

Зато не треба пропустити разговарати с родитељима о елементима/ факторима који доприносе успјешном

партнерству, што је истовремено и рад на његовој изградњи. То може бити интересантна и за развој партнерства ефикасна радионица. Вјерујемо да ће у школама бити дефинисани и други елементи партнерства који овдје нису наведени, а веома су важни за школу и родитеље. Можда је то баш оно што ће учинити да дугогодишња сарадња која је понекад била формална, па и исцрпљујућа, почне прерастати у ново партнерство. Свака породица има капацитете за то. Јер свака породица, па и родитељи појединачно, у животу су већ стекли искуство успјешног партнерства и зато знају шта је потребно да се партнерство успостави и функционише. То искуство може добро послужити да се укључе у рад школе свога дјетета.

Уколико на овај начин посматрамо елементе партнерства, онда је могуће закључити да *партнерство породице и школе омогућује*, како бољу и ефикаснију комуникацију између партнера (школе и породице), тако и добру информисаност родитеља о животу и раду школе. Такође, партнерство школе и породице значајно доприноси развоју родитељских вјештина, али и бољем познавању породица, као и асистенцији родитеља у многим школским активностима и у свим фазама наставног рада. Оно што је кључно, омогућује адекватнију помоћ дјетету у учењу, јер ће и породица и школа бити оспособљенији да је пруже.

За очекивати је да ће овакав при-

ступ развоју партнерства с породицом допринијети и јачању школе као установе. Све наведено ће довести, не само до повећања резултата васпитно-образовног рада и његовог квалитета, него ће и школа као васпитно-образовна установа значајно добити на значају и њен рад ће промовисати, како просвјетни радници и запосленици школе, тако и родитељи.

Претходно наведено је разумљиво уколико знамо да партнерска сарадња обухвата мноштво различитих активности, од информисања родитеља о питањима која се тичу, не само рада и живота школе, него и питањима која се односе на раст, развој, васпитање и образовање дјецe уопште; перманентно охрабривања родитеља за активно укључивање у активности школе; партнерства у доношењу одлука; до заједничких активности; заједничке израде пројеката и слично.

У складу с тим, а у сврху ефикаснијег развијања и планирања партнерства школе и породице, потребно је разговарати с родитељима о различитим *видовима њиховог укључивања у рад школе*. Јер много је начина на које се родитељи могу укључити у рад школе, те је потребно истражити и многе улоге и спознати бројне активности у којима родитељи могу учествовати.

Epstein (1996) наводи да је укључивање родитеља могуће посматрати у оквиру шест категорија, тачније могуће је говорити о шест различитих

видова укључивања родитеља у рад школе и то:

– Родитељи као васпитачи (*родитељство*),

– Родитељи као учитељи (*рад родитеља код куће*),

– Родитеље као партнери и саговорници у размјени информација (*комуникација*),

– Родитељи као волонтери (*рад у школи*),

– Родитељи као особе које доносе одлуку (*доношење одлука*),

– Родитељи као заступници и чланови заједнице (*сарадња са заједницом*).

У оквиру сваке од наведених категорија могуће је осмислити више различитих начина, различитих примјера укључивања родитеља. Свака школа може креирати своју листу начина укључивања родитеља. Могуће је то радити и на нивоу разреда, на нивоу тријаде. За који год ниво се одредијемо нећемо погријешити. У сваком случају, листу начина укључивања родитеља креирамо с родитељима. Потребно је да сами родитељи (на примјер током радионице) за сваки од шест видова које наводи Epstein (1996), дефинишу што више могућих начина укључивања родитеља. То је прилика да заједно размишљамо и разговарамо о могућностима укључивања родитеља, да их, не само побројимо, него и разговарамо о њиховој ефикасности. Истовремено, то је и

прилика да спознамо зашто је важно располагати бројним могућностима за укључивање родитеља у рад школе.

С обзиром на чињеницу да се укључивање родитеља одвија на сваком нивоу у школи, располагањем мноштва улога за родитеље омогућујемо учествовање већег броја породица. Желимо осмислити више различитих улога, односно различитих активности, којима се родитељи подстичу на сарадњу у домену који њима одговара. Јер циљ нам је и желимо бити сигурни да ће сви родитељи бити укључени. Осмишљавањем активности за бројне могућности укључивања родитеља, могу се укључити чак и они родитељи чије је вријеме ограничено и они који се суочавају са тешким условима живота (Berger, 2000).

Користи партнерске сарадње

Опредијељеност родитеља за укључивање у рад школе и у школске програме јача када они почну вјеровати да овакав приступ свима користи. Зато је потребно омогућити родитељима да истраже и спознају какве користи произилазе из оваквог приступа сарадњи са школом. Много је ефикасније омогућити родитељима да сами артикулишу које су предности укључивања родитеља у рад школе, него да им се те предности директно предоче. Препоручљиво је да наставници, сами или уз подршку чланова стручне службе школе креирају ситуацију/е у којој ће заједно са роди-

тељима разговарати и доћи до пописа користи коју укључивање родитеља у рад школе (до)носи. Можете кренути од примјера о укључивању родитеља које сте претходно утврдили с родитељима, јер се примјери односе на конкретне ситуације и није их потребно замишљати, те да од родитеља тражите да за наведене примјере наведу. На примјер: – *Како укључивање родитеља у рад школе користи ученицима?* – *Како укључивање родитеља у рад школе користи родитељима (и заједници)?* – *Како укључивање родитеља у рад школе користи наставницима и школама?* Након записивања идеја родитеља у групном раду, по наведеним питањима, не треба изоставити дискусију у великој групи о користима које су родитељи навели (групама користи за ученике; за родитеље; за наставнике и школе), што ће сигурно произвести и нове идеје. То је један од начина на који је могуће доћи до пописа користи коју укључивање родитеља у рад школе носи.

Можемо се одредити и за варијацију дефинисања користи за сваки од (шест) видова укључивања родитеља у рад школе, што отвара веће могућности за различите идеје. У сваком случају доћи ћемо до јединственог пописа користи, односно бројних специфичних предности које носи партнерство породице и школе, како за дјецу, тако и за родитеље и за школу. То је значајан резултат партнерства којег требају бити свјесни и родитељи и школа. Овакви пописи се у неким школама налазе на видном мје-

сту и стоје као свјedoци и подсјетници успјешне сарадње с породицом.

Користи од партнерске сарадње породице и школе су многобројне и ефикасније ћемо их сагледати уколико их, условно, посматрамо подијелене на користи за дијете, породицу и школу.

Користи за дијете. Сарадња између куће и школе (породице и школе), поготово уколико је ријеч о партнерској сарадњи, даје дјетету осјећај сигурности који је веома битан за резултате васпитања и образовања, па и развоја уопште. С друге стране, подвојеност између школског (формалног) и васпитања и образовања код куће (неформалног), може поништити или онемогућити оно што се жели постићи. А то су добро васпитана, образована, вољена и сретна дјеца.

Партнерство породице и школе позитивно утиче и на самопоштовање дјетета. На то указује и сљедећи цитат: „Када члан породице дјетета судјелује у школском животу на позитиван начин, чак и накратко и повремено, расте самопоштовање дјетета. Таквим позитивним судјеловањем, дјетету се шаље сигнал да породица прихвата и овај други свијет, свијет у којем оно проводи све радне дане у седмици током свог школовања, свијет који се веома разликује од онога код куће” (Greenberg, 1989, стр. 65). Када се наставник према члановима породице опходи с поштовањем, став дјете према школи је позитиван. Школа за цијелу породицу постаје по-

зитивно искуство. Не треба занемарити чињеницу да ситуација може бити и обрнута, уколико се наставник без уважавања и поштовања опходи према члановима породице.

Поред тога партнерство школе и породице омогућује:

- повећање могућности за индивидуализацију наставе због већег броја одраслих у учионици;

- више прилика за интеракцију с појединачним породицама, као потенцијал за искориштавање различитости;

- позитивне ставове према школи, пошто дијете види родитеља и наставника како раде заједно;

- боље прихватање и уважавање ауторитета одраслих уопште.

Користи за породицу. Партнерство са школом јача самопоштовање родитеља. Истовремено постају свјеснији начина и области у којима могу допринијети настави, а самим тим и развоју и образовању своје дјеце (Продановић, 2000).

Уколико су родитељи укључени у различите активности у школи, више су у ситуацији да посматрају сопствено дијете у односу са другом дјецом истог узраста, што им омогућује боље разумијевање питања развоја дјетета и доприноси адекватнијем начину дјеловања на дијете код куће. Сложићемо се да је то значајна корист за породицу.

Поред наведеног:

- повећава се поштовање и задовољство постигнућима дјеце;

- родитељима се пружа могућност да раде у професионалном окружењу, што може бити подстицај за даље ангажовање;

- боље је разумијевање процеса образовања, као и цјеловитије сагледавање његових ограничења и могућности.

Користи за школу су такође, многобројне и о користима за школу говори цијели овај текст. Континуирана сарадња и размјена информација с породицом је од великог значаја за школу, не само за разумијевање појединачног дјетета, него за превазилажење многих потешкоћа које се тичу понашања и одрастања уопште, али и образовања дјеце (Greenberg, 1989).

Навешћемо неке користи за школу које се прве уочавају:

- школа од родитеља добија значајне информације о дјетету, која су полазна основа за даљи рад;

- родитељи су значајан и неисцрпан ресурс, као стручњаци различитих профила, струка и занимања;

- очекивања родитеља постају реалнија;

- лакше ће прихватити промјене у начину рада, разумјети њихову сврху и значај за дијете, јер ће имати прилику да учествују у припремењу наставе и њеној реализацији;

- боље ће разумјети сврху праћења и вредновања рада ученика, као и захтјеве који се постављају пред дјецу;

- смањиће се разлике између дјеловања на дијете код куће и у школи.

Ово сигурно није коначан попис користи партнерства породице и школе. Наведене су користи које сматрамо најважнијим или боље речено најучљивијим.

Не требамо престати тежити томе да одговор од стране сваког родитеља, на питање *Шта мислите, да ли је укључивање родитеља значајно за ваше дијете, за вас као родитеља и за школе?* буде потврдан. Да би што сигурније ишли ка том циљу, који указује на развијање партнерске сарадње, потребно је, поред осталог, објективно сагледати препреке и артикулисати изазове са којима се можемо суочити у току укључивања родитеља у рад школе, те осмислити стратегије за њихово превазилажење. Било би необјективно занемарити и изоставити сагледавање препрека за укључивање родитеља у рад школе, које су такође многобројне и различите. Од тога да су родитељи презапослени, раде у току дана, оптерећени су различитим проблемима, до тога да родитељи не знају како би допринесли раду школе, не разумију како се одвија рад у школи, осјећају да нису добро дошли у школи, као и постојање отпора према школи уопште или неком појединцу/има у школи (негативно лично искуство), низак ниво образовања, културолошке разлике и слично. Наведене, као и друге околности, могу бити снажне препреке укључивању родитеља у рад школе, односно развијању партнерства с породицом (Charnov i Rutsch, 2001).

Управо због тога, потребно је артикулисати кључне препреке и осмислити стратегије за њихово превазилажење. И у овом случају, у ову активност треба укључити родитеље. Родитељи, наравно уз подршку и иницијативу наставника и школе, требају дефинисати саме препреке, односно отежавајуће околности и изазове са којима се, према њиховом мишљењу, могу суочити или се суочавају, а које су отежавајуће за њихово укључивање у рад школе. За изазове које су сами уочили, могу да осмишљавају и стратегије за превазилажење.

При том, не требамо заборавити да је једна од ефикасних стратегија за превазилажење препрека и за укључивање што већег броја родитеља у рад школе и широка листа начина учествовања родитеља. Већа листа је већа вјероватноћа за укључивање више родитеља, јер ће многи моћи наћи могућност за укључивање у рад школе са свим препрекама које објективно постоје.

Како родитеље приближити школи

За отворену комуникацију пуну повјерења и за партнерски однос између породице и школе потребно је пуно труда и времена. Како Charnov i Rutsch (2001) наводе неки родитељи су, можда, имали негативно искуство током сопственог школовања и можда се при сусрету с наставником осјећају непријатно и застрашено. Други су можда научени да „настав-

ници знају шта је најбоље” и не треба им постављати питања. С друге стране, можда су и наставници имали негативна искуства. Могуће је да су им родитељи некада говорили како да раде са дјецом, инсистирали на нечему што је према њиховом мишљењу неприхватљиво или недовољно професионално и слично.

Слиједи приједлози који могу помоћи да се родитељи што више приближе школи и да комуникација и сарадња с њима буде успјешнија:

– *Поштујте улогу родитеља*

Његујте обострано поштовање између школе и родитеља.

– *Подстичите укључивање родитеља*

Понудите члановима породице идеје о томе како се могу укључити у рад школе. Школа/наставник је иницијатор сарадње.

– *Користите различите активности и стратегије за укључивање породица – будите флексибилни и тактични*

Различите породице имају различита интересовања и распореде и располажу различитим потенцијалом (ресурсума). Оно што дјелује код једне породице не мора имати ефекта код друге. У конкретној ситуацији понашајте се на начин којим најуспјешније можете постићи жељени резултат.

– *Дозволите породици да одлучи који је најбољи начин да се укључи*

Породице треба да схвате колико

је значајно и драгоцјено њихово учествовање у раду школе и да је било који вид укључивања добро дошао. С друге стране, породице никада неће вјеровати у то, уколико наставници немају такво увјерење.

– *Разговарајте с породицама о обостраним очекивањима*

Очекивања не треба да се претпостављају, нити нагађају. Она требају бити позната и јасна, јер једино у том случају се може доприносити њиховом испуњавању или пак мијењању, ако их сматрамо нереалним.

– *Разговарајте о томе како ћете остати у међусобном контакту од самог почетка школовања дјетета.*

На тај начин ћете осигурати комуникацију и сарадњу у свим ситуацијама.

– *Будите стрпљиви*

Укључивање породице као партнера у васпитању и образовању дјете је нова ствар и за многе школе и за породице. Самим тим за успостављање нових међусобних односа потребно је доста времена. Успјех у овом подручју треба темељити на више мањих успјеха током времена.

– *Обезбиједите позитивну повратну информацију*

Наставници, као и родитељи желе увјерење једни од других да раде добар посао. Управо зато наставник би требао да нагласи везу дјете и родитеља, јер сви родитељи очекују да им

одате признање за њихов јединствен допринос развоју дјецe. С обзиром да иста очекивања имају и наставници од родитеља, претходно наведено их може подстаћи да и они одају признање наставницима.

– *Покажите поштовање*

Покажите породицама да цијените њихово укључивање у рад школе.

– *Покушајте укључити цијелу породицу*

У неком случају су мајке, а у неком очеви, понекад више по страни када је у питању укључивање у рад школе. Размотрите креативне начине за њихово укључивање, као и за укључивање осталих чланова породице.

– *Подстичите родитеље да долазе на састанке*

Организујте састанке у вријеме које одговара родитељима. Трудите се да састанци буду увијек нови, другачији, да на њима и родитељи могу изнијети своје мишљење. Не критикујте родитеље на састанку.

– *Одржавајте однос узајамног повјерења*

Повјерење је основни елемент сарадње. Побрините се да се сачува повјерљивост информација о породици.

У настојању да родитеље приближимо школи увијек треба имати на уму да је наставник иницијатор у развоју међусобног разумијевања, поштовања и сарадње, као и да се однос наставника према родитељима пројек-

тује на однос родитеља према наставницима, односно школи.

Облици сарадње који воде до партнерског односа

Постоје многобројни облици сарадње породице и школе, као и литература која о њима говори, те би у складу с тим требало много простора да се сви они наброје и објасне. Такође, знамо да наша школска пракса углавном одражава ситуацију у којој се користе најчешће или искључиво два облика сарадње, а то су родитељски састанци и такозване информације за родитеље. У принципу по један вид ових облика сарадње, „класични” родитељски састанци неколико пута током школске године и петнаестодневне, индивидуалне информације за родитеље.

Другачија школска пракса када су у питању облици сарадње школе и породице, представља изнимку и појединачне случајеве, који такође постоје, али су спорадични. Зато ћемо поменути неке облике сарадње школе и породице који стварају повјерење и воде партнерству ова два важна чиниоца у развоју, васпитању и образовању дјецe, а њихова примјена у школама није сразмјерна њиховој ефикасности (Jones i Ignelzi, 2000).

Писани облици комуникације

Овај облик комуникације егзистира у више форми. Неки су повременни, неки могу бити стални, али не би смјели потпуно изостати. Практикују

се у разним ситуацијама. На примјер, услијед недостатка времена или неких објективних тешкоћа у вези са распоредом није могућа директна комуникација (интеракција лицем у лице) с родитељима, тако да неки од видова писане комуникације могу помоћи породицама и школи да остану у контакту. Понекад је корисно неке информације ставити на папир како би били сигурни да је друга партнерска страна примила информацију.

Продановић (1998) наводи да писаним облицима комуникације, између осталог, омогућујемо родитељима да нам саопште важне информације, те да начин комуницирања треба бити једноставан и разумљив.

Jones i Ignelzi (2000) наглашавају да сваки писани облик комуникације треба бити претходно договорен као могући облик комуницирања и сарадње. Поред осталих, они наводе и сљедеће писане облике комуникације с родитељима:

1. Брошуре и приручници

Ово су писани материјали које можемо понудити (неким) родитељима како би се боље упознали с програмом и методама рада у школи. Ту се налазе генералне, а и детаљније информације о садржајима који се користе, методама и облицима рада, наведени су и циљеви наставе, очекивани исходи. У приручницима и брошурама могу бити описане и теоријске поставке кориштених метода, развојне карактеристике дјецe одређеног узраста и слично.

2. Седмичне биљешке

Индивидуализиране биљешке се могу сваке седмице слати родитељима како би били обавијештени о омиљеним активностима своје дјецe или осталим стварима.

3. Неформалне биљешке

Школа (наставник) може по дјеци слати кратке биљешке родитељима, којима их обавјештава о новим вјештинама или постигнућима дјецe или да се захвали родитељима за оно што су евентуално учинили за школу.

Породице такође могу слати биљешке којима се захваљују или питају нешто.

4. Појединачне свеске

Оне се свакодневно могу слати кући или од куће у школу, ради размјене текућих информација и њиховог разумијевања. Породице могу овим путем обавијестити наставника о догађајима, као што су рођендани, путовања, посјете, нови посао или нека друга догађања, као незгоде, несреће, болест и слично.

5. Путујуће свеска

Наставник формира свеску (величине и повеза за које сматра да су адекватни) која ће путовати од једне породице до друге. Тако путујући обићи ће породице свих ученика у одјељењу, а свака породица имаће на располагању једну страницу (или више) на којој ће моћи да се представи, напише или нацрта оно што жели. Моћи ће да је уреди по свом избору. Можда стави и

неку фотографију. Углавном, уређење тих страница припада искључиво свакој појединачној породици.

Ово је добар начин да се породице међусобно упознају, јер ће сви бити у ситуацији да виде оно што су остали написали о себи. А свеска остаје као трајни споменар, алманах породица једне генерације.

6. *Огласне плоче*

Могу се користити за дневно извјештавање родитеља о састанцима, специјалним догађајима, дневним распоредима, разним врстама помоћи и уопште за обавјештавање родитеља о свему што се збива у школи, а што је општег карактера.

7. *Кутија за приједлоге*

Кутија у коју родитељи могу убацивати записане приједлоге, подстиче родитеље и омогућује им да, уколико то не желе да ураде лично, размјењују идеје са школом.

Радионице за родитеље

Овај облик сарадње с породицом треба добро осмислити и припремити. Помоћ наставнику у припреми и реализација радионице може пружити школски педагог или психолог. Посебно када је у питању избор теме радионице, одређивање њеног циља, као и времена реализације.

Радионице могу имати едукативни карактер, могу служити за прикупљање информација, међусобно упознавање, израду дидактичког ма-

теријала и друго. Оне су најчешће везане за родитељски састанак и у том случају су један дио састанка који подразумева организовање различитих облика активирања родитеља. Оно што претходи радионици на родитељском састанку је ствар избора сваког наставника. Као прва активност у реализацији радионице је упознавање родитеља с циљем радионице и њеним значајем за даљу успјешну сарадњу.

Закључак

Сарадња с породицом је нешто што никад није коначно, нешто што захтијева стално унапређивање, провјеравање и преиспитивање. Било сами, било уз помоћ других, било кориштењем одређених инструмената или на све поменуте начине. Није могуће говорити о партнерској сарадњи уколико је изостало претходно наведено. Јер, како смо већ навели, партнерство се гради и развија.

На питање ко и како гради партнерску сарадњу, одговор је сигурно комплексан, као што је комплексно и питање односа породице и школе, али он сигурно укључује обје партнерске стране. Међутим, пут поменуте изградње је јасан, иницира га и на њему истрајава школа, односно наставник. То је суштина његове професионалне одговорности. Такође, развојем партнерства с породицом, школа, у складу са својим процјенама и одлукама,

паралелно ради на сопственом развоју тако и на личном нивоу, сваког професионалца. И то је дио професионалне одговорности.

Прилог

Сарадња с породицом – самоевалуација**

Ову евалуацију користите као извор за размишљање. Не само једном, него стално, сваке године, током цијеле године.

1. На који начин комуницирам са родитељима у циљу успостављања партнерског односа?
2. Како се осјећам када родитељима говорим о развоју њиховог дјетета?
3. Како родитељима саопштавам проблем који се односи на хигијену или понашање њиховог дјетета?
4. Како гледам на сопствене вриједности у односу на вриједности родитеља?
5. Да ли увијек родитељима говорим „лоше вијести” о њиховом дјетету?
6. Да ли ме присуство родитеља тјера да се осјећам као да „глумим”?
7. Да ли се сјећам ријечи „хвала” или „молим вас, дођите поново” када родитељ уради нешто у разреду/школи или ту проведе један дио дана?
8. Идем ли у кућне посјете?
9. Да ли икада кажем родитељима да ми је потребна њихова помоћ?
10. Да ли су моје мисли и осјећања у складу с мојим ријечима и понашањем приликом сарадње с родитељима?

Литература

Berger, H. E. (2000). *Parents as Partners in Education – Families and Schools Working Together*. New Jersey: Upper Saddle River.

Booth, T. i Ainscow, M. (2008). *Индекс инклузивности*. Источно Сарајево:

Завод за уџбенике и наставна средства.

Greenberg, P. May (1989). Parents as Partners in Young Children’s Development and Education. *Young Children* 45(5), 61–74.

Epstein, J. (1996). *Six Types of Including Parents in ECE*. Center for Educational Research and Innovation, OECD.

** Преузето (у нешто измјењеном облику) из Приручника за обуку студената и едукатора „Партнерство школе и породице” (Jones i Ignelzi 2000).

Jones, J. i Ignelzi, S. (2000). *Партнерство школе и породице*, Приручник за обуку студената и едукатора. Сарајево: Центар за образовне иницијативе Step by Step.

Мандић, П. (1980). *Сарадња породице и школа*. Сарајево: Свјетлост.

Милер, Б. (2001). *Како остварити успјешан контакт са наставницима*, Приручник за наставнике. АБЦ Фабулас.

Продановић, Љ, (1998). *Индивидуална сарадња с родитељима*. Београд: Савез учитеља Републике Србије.

Продановић, Љ. (2000). *Родитељи и дете у основној школи*. Београд.

Половина, Н. (2007). *Сарадња школе и породице*. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Рангелов-Јусовић, Р. (2007). *Од сарадње ка партнерству*. Сарајево: Центар за образовне иницијативе Step by Step.

Станојловић, Б, (1999). *Породица и васпитање деце*. Београд: Научна књига.

Трифунковић, В. (2006). *Породица и школа*. Јагодина: Учитељски факултет.

Charnov, D. i Rutsch, C. (2001). *Утјецати на промјене*. Сарајево: Центар за образовне иницијативе Step by Step.

Nina Ninković

PARTNERSHIP BETWEEN FAMILY AND SCHOOL

Abstract

The complex issue of relations between a family and a school is observed from the aspect of developing partner cooperation and involving parents in school activities. This issue is particularly important for education which is also in the focus of school practice. Considering that cooperation with family is an essential work segment of each teacher, it is important to develop a continuous communication and other skills in order to improve the aforementioned cooperation and to reflect as many elements of partnership and cooperation as possible. The changed role of school and the position of a child in it determine the change of relations between schools and families, and the necessity of involving parents in the work of school. When parents are involved in their child's school work it leads to establishing a new partnership. In order for this partnership to be successful, it has to be founded on identification of mutual expectations as well as the definition of common interests and goals, areas of joint participation and work, and it has to be built on developing quality relationships by building trust, understanding and mutual support.

Keywords: *partnership cooperation, involving parents in work of a school.*

